

327.84

Министарство Унутрашњих Дела
Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ДРЖАВНУ ЗАШТИТУ

Стрг. Пов. Д.З. Бр. 19202

26. Новембра 1923. год.
у Београду.

УПУТ ЗА СУЗБИЈАЊЕ
АНТИДРЖАВНЕ ПРОПАГАНДЕ
И
СТРАНЕ ШПИЈУНАЖЕ

СТРОГО ПОВЕРЉИВО

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА
КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА и СЛОВЕНАЦА
БЕОГРАД — 1923.

Уведено у нови инвентар бр.
1 јануара 1942. год.
Београд.

Министарство Унутрашњих Дела
Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ДРЖАВНУ ЗАШТИТУ

Стрг. Пов. Д.З. Бр. 19202
26. Новембра 1923. год.
у Београду.

УПУТ ЗА СУЗБИЈАЊЕ
АНТИДРЖАВНЕ ПРОПАГАНДЕ
И
СТРАНЕ ШПИЈУНАЖЕ

СТРОГО ПОВЕРЉИВО

ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА
КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА
БЕОГРАД — 1923.

Мар. бр.
37724

јединицу која обавештајницима је да, у
им овога, увидом засигурују узвратније искре
потврђивање за податак овога и узвратније
ом им овога, ако сматрају необично да
се овај податак налази у суштини организованог
тога онима који су узимали приступ организованом криви-
чном дешавању, ако то је узрок учављеног или изванредног
погрешног дешавања, ако то је узрок неправедног дешавања, ако то је узрок

У П У Т ЗА СУЗБИЈАЊЕ АНТИДРЖАВНЕ ПРОПАГАНДЕ И СТРАНЕ ШПИЈУНАЖЕ.

А) ОБАВЕШТАЈНА СЛУЖБА У ОПШТЕ.

Најглавнија је дужност полиције, да поред одржавања личне и имовне безбедности у земљи, заштити државу од свију антидржавних пропаганда и смутња, било, да оне долазе из других држава било, да су им извори у самој земљи и да сузбија сваку војну и политичку шпијунажу, управљену против наше државе. Према томе обавештајна се служба дели на спољну (заграничну) и унутрашњу обавештајну службу.

Прва, спољна или загранична обавештајна и друга унутрашња обавештајна служба, стоје у најтешњој вези и једна без друге не могу давати по-важне резултате у раду на заштити државе и њених интереса.

1. СПОЉНА ОБАВЕШТАЈНА СЛУЖБА.

Она има задатак:

1. Да сазнаје центре и филијале организација антидржавних и иридентистичких пропаганда, било, да се они налазе у нашој држави, било ван наших граница и да докучи њихов тачан циљ, а нарочито њихов акциони план, ако га имају.

2. Да сазнаје имена чланова тих организација и све агенте, агитааре и курире њихове, њихове зататке, рад и кретање.

3. Да прибави податке ко финансира или морално потпомаже те центре и организације. Ако се налазе на нашој територији, да их случајно не финансира и потпомаже која страна држава, или каква организација на страни са или без субвенције дотичне државе. Ако се пак налазе ван наших граница, да ли их финансирају праватна лица без толерирања државе, на чијој се територији налазе, или са њезиним толерирањем; да ли јавне установе, па и сама страна држава на својој територији или која друга.

4. Сазнавши предње, да прошири рад и дозна везе, које дотична организација има на нашој територији т. ј. која тајна или јавна друштва као и поједине личности служе њезиним циљевима. Којим путевима и начинима врше: коресподенцију, договоре и обавештавања. Ако се то чини поштом, из кога места, којим правцем, под чијом фирмом и преко којих лица, а ако куририма, која лица врше курирску службу, на којима тачкама курири прелазе и кад.

5. Да сазна на којим пограничним тачкама у нашу државу улазе агенти, агитатори, терористичке чете (комитска акција) и атентатори, припремљени за атентате на наше високе личности, истакнуте политичке раднике и војне или иначе државне објекте.

6. Да сазнаје: где и кад дотичне организације одржавају своје зборове, скупове и конференције, шта се на њима решава и шта је одлучено, а нарочито у погледу акције у нашој држави.

7. Да стално и без престанка прикупља податке о политичкој моћи и војној снаги страних, а нарочито суседних држава.

a) Политичка моћ.

Са којим државама имају уговоре за узајамно потпомагање на пољу политичког и дипломатског делања, противу којих су држава специјално управљени ти савези и јесу ли они створени, да ометају и сузбијају политички и дипломатски рад наше државе. Да ли и шта у обавештајном правцу предузимају код нас дипломатски и војни представници страних, а нарочито према нашој држави непријатељски расположених држава. Ко су они, које им је особље, који су им одани људи (њихови, или други страни држављани, или наши поданици), односно извештачи, о чему их ови извештавају. Такву исту пажњу обратити и на конзулате и конзуларне представнике нарочито непријатељски расположених држава према нама.

б) Војна снага.

На овом пољу полицији је задатак, да буде главна помоћница војсци, која за то има своју велику организацију, али је полицији ипак дужност, да у свакој згодној прилици и самостално скупља податке о војним приликама и догађијама и прати њихов развој код суседних држава и код оних, које нису према нама добро расположене.

Да прибавља податке, у коилко је то могуће, према приликама и средствима бар у погланичним појасима: о стању и јачини војске, распореду, организацији, формацији, промени, духу и дисциплини, расположењу према нама, спреми, исхрани, вежби, по могућству и намерама, плановима и т. д.; о саобраћајним, техничким и морнаричким средствима у дотичној држави.

У свему овоме, поред самосталне радње, свима средствима помагати војне за то одређене органе (официре и њихове помоћнике, агенте и поверионике), и у опште стајати у што чвршћој вези са оваквим војним органима и што је могућно више са

њима усмено општити, а искоришћавати и пограничну жандармерију, пограничне трупе, царинске чиновнике и органе, железничке чиновнике и службенике, са којима увек стајати у пријатељским везама и најбољим односима. Нарочиту пажњу обратити на наше поданике, који живе на територијама суседних држава, као и на двовласнике, па са онима, који су нам одани и поверијиви, одржавати што тешње везе и искоришћавати их за доношење потребних података, али то чинити у највећој тајности и изворе чувати у дискрецији тако, да никоме не падне у очи и за њих нико не сазна, а најмање власти других држава и њихови поверионици. У том истом циљу искоришћавати туђа званична акта, дешеће, шифре, писма, знања ухваћених туђих шпиона, војних бегунаца ит.д. и у опште трудити се, да се свима подесним начинима дође до што више тачних података о стању код дотичних држава у војном, политичком и економском погледу.

У циљу детаљнијег сазнавања прилика у суседним земљама пратити стално њихову штампу и публикације, а нарочиту пажњу обратити на оне, које доносе војне наредбе, большевичке агитације, дефестилистичку пропаганду, патриотску и иридентистичку агитацију и т. д.

2. УНУТРАШЊА ОБАВЕШТАЈНА СЛУЖБА.

Њезин је задатак:

1. Да непрекидно прати цео наш политички живот и благовремено се обавештава о свима важним догађајима у нашој држави.
2. Да проналази још у самом зачетку сва тајна друштва и организације, забрањене земаљским законима као опасне или штетне по државни поредак и државне интересе.
3. Да подесним путем води надзор над свима политичким, радничким, верским и патриотским

друштвима и организацијама законима дозвољеним и тим путем мотри, да се у њиховом раду не истакну појаве, законима забрањене и по државу штетне.

4. Да благовремено изналази личности, које припремају атентате и стварају комплоте противу Владаоца и Његовог Дома, па било, да се ради противу живота Њихових, било, да се Владаоц спречи, да врши уставна права или да се у руке непријатељу преда.

5. Да изналази у првом реду сва лица, која врше комунистичку, бунтовничку или другу расстројну пропаганду у војсци и међу грађанством, над њима води надзор и држи их у евиденцији и кад прикупи довољно доказа о њиховој кривици, да их преда егзекутивној полицији. Да проналази и гони и све друге деструктивне и антидржавне елементе у земљи, било, да су дошли или упућени из туђине, било, да су поникли из наше средине, па да сав њихов рад управљен: на изазивање нереда, вршење терора над нашим живљем (комитске акције), уништавање објектата, слагалишта, магацина, наношење материјалних штета, на стварање трзавица и ометање правилног развоја државног живота — по могућству још у припреми омете или бар у покушају спречи, да осматра лица, која су под сумњом, да врше дела, забрањена законом о заштити јавне безбедности и поретка у држави и противу извршиоца тих дела, да прикупља доказе за предају суду.

6. Да предузима све мере противу туђинских агената и спречава им сваки рад, који би имао за циљ, да се оријентишу о војној и политичкој ситуацији код нас и да прикупљају податке о нашој војсци и њеној организацији, формацији, спреми, распореду и т. д., о саобраћајним средствима и другим објектима, корисним по војску.

7. Да прибира што потпуније податке о туђинским агентима и елементима, штетним по државно уређење и државне интересе, о њима води тачну евиденцију, изналази их, неприметно контролише, гони и хвата.

Велика корист, коју добро уређена обавештајна служба чини заштити државе, те према томе и њезина велика важност по правилан развој државе, захтевају, да у њој, нарочито унутрашњој обавештајној служби учествују свима својим силама и способностима: сви полициски чиновници и органи (жандарми, агенти и поверилици) и сви општински судови у земљи. Наравно, да и ту подела послова мора бити извршена и целокупна служба добро организована, те се сви не могу мешати у спољну обавештајну службу, коју врше само за то одређена лица и означена надлежштва, али за то ипак и ови могу у њој учествовати, нарочито при пружању потребне помоћи тима одређеним органима, кад им се то нареди, или у најхитнијим случајевима и кад ти органи помоћ захтевају. На унутрашњој обавештајној служби морају сарађевати без разлике сви они, којима је законом одређена дужност да одржавају ред у земљи и старање око безбедности државе и њениног правилног развоја.

3. НАЧЕЛА ОБАВЕШТАЈНЕ СЛУЖБЕ.

Природа обавештајне службе захтева:

1. Концентрацију унутрашње и спољне обавештајне службе, пошто се на том принципу мора зачинати цео рад и организација обавештајне службе, ако хоћемо, да нам и једна и друга даду позитивне резултате.

2. Велику истрајност, сталност, стрпљивост у раду и систематски рад свију органа, који ће ове послове вршити или њима руководити, јер треба

знати, да ће готово увек протећи извесно време, док се дође до стварних и позитивних резултата. Зато треба у напред створити добро смишљени план и по њему свом енергијом, нарочитом пажњом и стрпљењем управљати рад право к циљу, који се жели постићи. Никада не дозволити, да друге, а нарочито споредније и ситније појаве одвуку пажњу на други предмет, па застали или напустити рад по створеном плану, јер тада ни један ни други задатак неће дати позитивног резултата.

3. Нарочите особине оних, који ће ову службу вршити и њоме руковати. Њима је потребна природна интелигенција и љубав према оваквим пословима, просечно боље свестрано образовање, повериљивост (да могу и умеју прећутати саопштења и сазнања и тајне службе никоме не открыти), вредноћа, хладнокрвност, одважност и најзад добро познавање кога страног језика, а онима на граничном фронту, језика дотичне суседне државе.

4. Како је тајност једна од најбитнијих особина обавештајне службе, то при њезином вршењу обратити највећу пажњу:

а) да лица, која ову службу треба, да врше, имају особину, да прећуте све оно, што у служби сазнају;

б) да организација службе и њезини органи остану потпуна тајност;

в) да се код свију полициских власти предузме све, што је потребно, да се преписка обавештајне службе очува у највећој тајности;

г) да се писмено општење избегава онде, где је могућно вршити усмени споразум. Повериљиве извештаје увек слати прописно запечаћене, а депеше шифроване. Издавати наредбе агентима и поверилицима и са њима вршити споразум увек лично и до крајњих граница избегавати писмено општење са њима. Извештаје од велике важности слати куририма;

д) органи обавештајне службе не смеју носити никакав специјалан званични назив као: обавештајни чиновник, повереник, агент, детектив и т. д., што би га могло испољити какву службу врши, нити се ма пред ким сме одати, да је орган обавештајне службе;

б) у извештајима не наводити изворе сем по нарочитој потреби, већ јављати редовно, да ли је извор и извештај сигуран, вероватан, несугуран, непроверен и т. д. Ако је баш нарочито потребно навести и извор, онда не јављати име, већ број дотичног поверионика.

5. Одржавање сталне и тесне везе између спољне и унутрашње обавештајне службе и војних органа, који врше исти посао. Спољна обавештајна служба пружаће материјала унутрашњој за даљи рад, надзор над сумњивим лицима, антидржавним, анархистичким и другим разорним елементима, атентаторима и шпијунима као и за њихово хватање. Унутрашња обавештајна служба пружаће податке спољној у колико би прибрала података, да ти и слични елементи одилазе у другу државу ради: договора, организовања даљег рада, набавке оружја или новаца, штампања листова, брошура, летака и сличног ради агитације, пропаганде, позива на дизање буне и т. д. — како би она могла на страни продужити у земљи започети рад, па благовремено послати извештаје, шта је тамо организовано, припремљено, која лица, кад и којим путем имају бити пребачена код нас, шта са собом понети или другим путем послати ради извршења противузаконих дела противу постојећег државног уређења и њених управљача или народа (терористичка и комитска акција).

Са војним властима такође стално ће одржавати тесну везу, њима пружати приbrane податке о лицима, која интересују војску, и од њих примати оне, које су оне прибрале, јер војска — радећи сво-

јом великим организованом обавештајном службом у страним државама и на територији наше државе — прибира многе податке и врло корисне како о шпијунима, тако и о антидржавним елементима, којима се полициска обавештајна служба, њезини органи и егзекутивна полиција морају користити и таква лица, за која војне власти доставе потребу или захтевају, да се над њима води надзор, гоне или хватају, по томе и поступити и о резултату обавештавати поред своје претпостављење и дотичну војну власт. Сем тога полициске власти дужне су, да излазе на сусрет свима оправданим захтевима војних власти и да их у циљу вршења њихове обавештајне службе свесрдно помажу.

6. Непосредност обавештавања, која се састоји у томе, да у циљу брзине рада, нарочито у трагању и хватању шпијуна и сузбијању штетних утицаја туђинских и антидржавних елемената, сви одговарајући органи ма коме припадали (полицији, војсци, жандармерији, потраничној трупи) буду у директној вези, да своја опажања, која би се тицала ма кога од њих, одмах достављају једновремено и једни другима и својој претпостављеној власти. Ако се не буде тако радио, извештаји ће стизати доцкан и циљ ће бити промашен. Како ће бити организована та узајамна веза регулисаће окружни начелници (управници града) и комесари са комадантима армиских односно дивизиских области.

7. Сталност особља, које не треба без јачих разлога кретати.

8. Наређења, нарочито она у погледу мера и поступака, који се имају предузети у специјалном случају, да буду јасна, тачна и определена. Не буде ли у појављеном случају наређење стигло, отпочети рад смишљено и активно, јер се у очекивању наређења могу пропустити погодни моменти за рад, услед чега је неуспех неминован, што повлачи велику одговорност дотичног органа.

9. При трошењу додељеног кредита за обавештајну службу водити рационалну штедњу, али та штедња не сме ићи на штету послова.

10. Чешће и што потпуније извештавање. Кад ће се редовни извештаји слати прописује Министарство Унутрашњих Дела, али и поред њих све полициске власти у земљи дужне су подносити специјалне извештаје одмах, чим што важно или из друге земље или на својој територији сазнају.

11. Извештаваје слати или повериљиво актима или шифрованим депешама, како је кад потребно, цећећи то важношћу и хитношћу ствари, која се доставља.

12. Сваки извештај треба, да буде јасан, потпун и кратак, у колико је то могућно. Из њега, да се види, шта је лично осматрање подносиоца, а шта опет сазнање од других (преко агената, повереника, гласова, који се шире, преко бегунаца или прислушкивањем разговора лица, која те ствари могу знати и т. д.). Нагласити увек колико је веродостојан дотични извештај, да ли се та вест потврђује још са које стране и је ли извештај сигуран, несигуран и т. д. Сем тога у извештају увек стављати време писања извештаја и време, кад се његова садржина сазнала.

4. ПОДЕЛА РАДА.

Министарство Унутрашњих Дела је извор наредба за функцију и спољне и унутрашње обавештајне службе и центар свију извештаја и података, које она даје из државе и ван ње. У Министарству Унутрашњих Дела постоји Одељење под називом: Одељење Државне Заштите са својим шефом.

Његова је дужност:

1. Да учини рационалну поделу послова у Одељењу и да се стара, да Одељење у административном погледу правилно функционише и

2. Да руководи целокупном обавештајном службом.

Према наредби ДЗБр. 1. од 11. новембра 1921. год. о установи овог Одељења, Одељење је подељено на одсеке, а одсеки на пододсеке. Одсекима руководе шефови одсека, који су непосредни референти шефа Одељења, а пододсекима нижи чиновници, који су референти шефова Одсека. Одсекима је задатак да у делокругу одређене им надлежности прибирају и примају све извештаје, које пружа полициски апарат и друга Министарства и надлежства, која са Одељењем стоје у вези. Према тима извештајима и податцима издаје потребне наредбе полициским властима, да мотре на лица, ако су само осумњичена, а да хватају она, противу којих је прибрано већ довољно доказа, да се може редовна истрага повести и предати их суду на судење. По томе одмах ствара досије-а за свако то лице и уводи га у специјалну регистратуру, а једновремено издаје и картон за општу регистратуру, која се такође води. Кад о таквом једном лицу буду прикупљени потпуни његови лични податци и податци о његовим антирдјавним, шпијунским и сличним радњама и кад према томе лицу буде предузето све, што је требало предузети, онда се његов досије преда општој регистратури — архиви — која га даље чува за евентуалну употребу. Те регистре Министарство с времена на време прештампава и шаље их као повериљиве податке свима полициским властима ради надзора или гоњења и хватања у њима означених лица. Ови регистри као и досије-а сматрају се као строго повериљиви предмети. Очигледно је, од какве су огромне вредности ови регистри, којима се може служити целокупан полициски апарат у земљи, те је с тога једна од главних дужности свакога полициског чиновника и органа, да својом сарадњом учини што је могућно више, да ти регистри буду што тачнији и

потпунији. Напред смо изнели, да извештаји треба да буду: јасни, потпуни, а по могућности и кратки. Овде још додајемо, да ови поверљиви извештаји треба, да буду писани за свако лице посебно на полуtabаку или целом табаку, ако половина не би била довољна, како би се на тај начин олакшао тежак посао чиновника у Одељењу, да за свако лице води посебне податке и преписује их из једничког извештаја, у коме су изнети мањим дosta несрћени податци за више сумњивих лица. Сем тога у сваком таковом извештају поред имена и презимена, занимања, места рођења и сталног или најчешћег бављења, истаки и што је могућно тачније опис дотичног лица и увек, кад се може прибавити приложити и фотографију његову. Само се на тај начин могу пронаћи лица, која путују или им се не зна место становља, а и она, која доцније своје место пребивања промене.

5. ДЕЛОКРУГ РАДА ОКРУЖНИХ НАЧЕЛСТАВА.

Окружна начелства су центар обавештајне службе дотичног округа.

Окружни начелник је у првом реду одговоран за ред, мир и безбедност на територији повереног му округа. С тога је његова дужност, да према овоме упуту и специјалним приликама његовог округа пропише и уреди обавештајну службу, коју имају, да врше: чиновници његовог начелства, поверилици, агенти и срески начелници са својим особљем на територији својих срезова и жандармерија непосредно придodata полициским властима.

Сем наведенога дужности су окр. начелника:

1. Да руководи радом обавештајне службе својих органа, среских начелника (комесара) и жандармерије.

2. Да доведе у склад и везу рад среских начелника и комесара и жандармерије међу собом,

као и свију ових са радом на обавештајној служби са војним властима, пограничним трупама и царинским властима на територији његовог округа. У споразуму са овима, да одреди њихов узајамни однос и органе, који ће одржавати са њима сталну везу.

3. Да на основи издатих му упута, директиве и наређења од стране Министарства Унутрашњих Дела разрађује детаљне упуте за рад среских начелника и комесара у погледу вршења обавештајне службе, одређујући дужности, делокруг рада и надлежности њихове, имајући при томе увек у виду, да се не омета рад војне обавештајне службе, већ договорно са њима, да управе рад правцем, којим ће се најпре доћи до циља.

4. Да на територији, додељеној му од стране Министарства Унутрашњих Дела свакоме одреди зону у суседној земљи, у којој ће радити на обавештајној служби. Сем тога, да одреди и тачке на одређеној зони територије суседних земаља, којима треба, да буде упућена тенденција њиховог рада.

5. Да у духу овога упута и специјалних наредаба, упућених му од стране Министарства Унутрашњих Дела (Одељења Државне Заштите) обавештава Министарство о приликама и појавама на територији свога округа и на територији, одређеној му у суседној земљи, шаљући о томе Министарству петнаесто-дневне, а највише војној власти у округу месечне извештаје. Сазнавши пак важне дохађаје и добивши податке о каквим припремама за бунтовничку, терористичку и атентаторску акцију и комунистичку појаву у земљи или на страни, али припремљених противу наше државе, као и покрете страних трупа према нашој граници, припреме за убаџивање или већ тајно извршена комитских чета, оружја и муниције, шпијуна, атентатора и агитатора, брошура и забрањених, списка, антидржавних и непријатељских организација и у опште

сумњивих људи и т. д. без одлагања најбржим и повериљивим путем извештавати Министарство Унутрашњих Дела, највишу војну власт у округу и оне окружне начелнике, а по хитној потреби и сречке у подручном или другом округу, који треба, да се упuste у гоњење и хватање личности и њихових помоћних средстава, или праћење њиховога рада и прикупљање доказа за судску осуду.

6. Да на основи сопствено прибављених података, као и добијених од Министарства Унутрашњих Дела и војних власти, или са које друге стране о: покретима, догађајима и приликама у суседним државама и другим окружним територијама обавештава и подручне власти, у колико то има везе са њиховим радом или интереса по њих и издаје им наредбе у погледу даљег обавештавања, проверавања, гоњења и хватања антидржавних и по државу штетних елемената и спречавања њиховог противдржавног и разорног рада.

7. Да се стара, да евиденција политичких злочинаца и сумњиваца буде практично, савесно и тачно урађена. Њихов регистар и уређење њихових досије-а води један указни чиновник, који је у то доволно упућен и који има особину, да тајну добро чува, јер су то предмети најповериљивије природе. Добро, савесно и тачно уређен регистар одличан је помоћник обавештајне службе.

8. Да лично и преко својих органа води надзор над радом подчињених му чиновника и органа у погледу вршења обавештајне службе. Недовољно активне, да натера на активнији рад, погрешке због неразумевања исправља, дајући правилна упушта, и рђаво управљени ток рада, да изводи на правилан пут, учнице погрешака из лењости, немарљивости и нехата, да подвргава строгим казнама, а непоправиме, неспособне и неповериљиве, да уклања са те службе.

9. Да сам предузима све потребне мере, да се организација обавештајне службе при начелству и при сречким начелствима изведе најцелисходније и тако уређену безпрекидно одржава и чим опази, да је где год олабавила, што се да лако опазити из редовних извештаја, а и по другим знацима, одмах, да јој да нов подстицај за рад, како би цео њезин апарат брже и солидније кренуо напред.

10. Да одређени кредит за његову територију правилно и према стварним потребама дели и контролише утрошак нижих власти. Том приликом мора имати на уму, да се новац, одређен за трошење приликом обавештајне службе само и једино за тај циљ троши, а ни на што друго.

6. ДУЖНОСТИ СЕКРЕТАРА ОКРУЖНИХ НАЧЕЛСТАВА.

Секретар начелства је главни помоћник окружном начелнику на раду у извођењу обавештајне службе у округу.

Секретареве су дужности:

1. Да, поред осталих прописаних му дужности у начелству, да упуштвима и наредбама окружног начелника руководи целом обавештајном службом, уређеном при начелству и код сречких начелника. За овај посао секретар ће, у споразуму са окружним начеником, одредити за рад на обавештајној служби потребан број чиновника и званичника, бирајући за то оне, који највише одговарају условима, изложеним у т. 3. и под а) т. 4. напред поменутих начела обавештајне службе. Сем тога, споразумно са окружним начелником, он ће изабрати за ову службу потребан број поверионика и агената.

2. Да сам, и помоћу приодатих му чиновника и органа, прикупља потребне податке, па њих и оне податке и извештаве, добивене од сречких начелника, жандармерије и војних власти, са којима

мора бити у сталној и непосредној вези, сређује, проверава и искоришћује их и у исто време одмах, ако су податци важни, или по њима треба издавати наредбе и властима из других округа, да саставља извештаје Министарству Унутрашњих Дела, а ако су подређенијег значаја, да их уноси у редовне не-дељне извештаје.

3. Да одржава непрекидну везу, између српских начелника и окружних начелстава, као и да се стара, да српски начелници у погледу обавештајне службе буду у непрестаном додиру и сагласно раде, како би се на тај начин у првом реду међусобно потпомагали, а у другом, избегле несугласице у раду, створене недовољним узајамним обавештавањем. Исто тако, да везу, коју је окружни начелник утврдио са војним командантима и другим властима, стално одржава и буде увек у писменом и личном додиру са обавештајним официрима, пограничним комесарима, командантима пограничних трупа и царинским властима, те тим путем доводи у склад рад својих чиновника и органа и њихових. Да ствара и одржава узајмни рад на брзом обавештавању и потпомагању, што је нарочито важно по успешно сузбијање стране и антидржавне пропаганде и хватање страних шпијуна, пропагатора антидржавних идеја, особито комунистичких, иридентистичких пропагатора, атентатора, анархијста и терориста страних комитских чета и оружја.

4. Да лично и преко приодатих му за ову службу чиновника, агената и поверилика као и српских начелника стално прибира усмене вести и писмена документа политичког и војног карактера, као и да сазнаје све оне податке, гласове, јавне и тајне разговоре, који могу послужити полицији за изналажење тајних друштава са противзаконим циљевима, као и појединца, чији се рад коши са

законима и интересима наше државе, а нарочито комунистичким организацијама и агитацијама у грађанству и војсци, о појави анархија, о шпијунима и шпијунским радњама, о комитама и комитским акцијама и т. д.

5. Да води надзор над свима политичким удружењима у округу као и другим друштвима и удружењима (спортом, верским, књижевним, хуманим и т. д.) и мотри, да не промене правилима предвиђени и законом одобрени циљ, па опази ли, да се за то приберу докази и кривци предају суду на осуду. У том циљу мора безусловно сазнавати, шта се на њиховим конференцијама разговара, као шта се говори на зборовима, било, да се држи у затвореним локалима, било под ведрим небом, какве се одлуке или резолуције доносе на тим конференцијама и зборовима и шта је крајња њихова тенденција. Ако ли ма по чему посумња, да неко друштво скреће са правца рада законом дозвољеног и да се тенденција рада почиње управљати забрањеним правцем, одмах отпочети јаче извиђање начином, који не пада у очи члановима тога друштва. За овај циљ има се у првом реду потрудити, да придобије поверилика из њихове средине, јер само помоћу једног таквог може сазнавати све, што се у томе друштву већа и одлучује. Так, ако у томе не би могао успети, онда ће прићи убаџивању својих људи (поверилика и агената) у то друштво као и на њихове конференције и зборове.

6. Да води надзор над свима страним поданицима, који живе у округу, који се баве каквим послом или се само налазе на пролазу. Међу њима издаваја све оне, који су ма по чему сумњиви, или су поданици оне државе која је непријатељски расположена према нашој држави, па њих ставља под јачу полициску контролу, особито преко агената и повериљивих људи. То исто предузима и према нашим држављанима, сумњивим, да стоје у служби

стране шпијунаже или ириденте, да су комунисте, анархисте и т. д.

7. Да води надзор о страним војним бегунцима, којима је одређено, да живе на територији одређеног округа. (Поступак са војним бегунцима и вођење надзора над њима биће у овом упуту засебним одељком прописано).

8. Да води надзор над страним политичким емигрантима, који су нашли уточишта код нас.

9. Да према специјалним наредбама Одељења Државне Заштите и саопштењима полициског и војних власти, личним сазнањима и саопштењима агената и поверилика, као и провереним доставама приватних лица, организује надзор и потере за страним шпијунима, антидржавним агитаторима, анархистима и терористима.

10. За сва наведена лица под т. 6., 7., 8. и 9. морају се под његовим надзором саставити регистри и досије-а аката. Ти се регистри имају водити на картонима, а ови слагати у кутије по строгом азбучном реду. Све то вршити на начин, како је то изложено у приложеном правилнику Одељења Државне Заштите. Овако добро сређени регистри биће сваком обавештајном органу одлично помоћно средство за развијање рада на унутрашњој обавештајној служби, а уз то добар саветодавац при многим полициским пословима као на пример: при издавању заграничних путних исправа, дозвола за становље, за разне радње, које зависе од полициског дозвола, за пријавна одељења у варошима и т. д.

На овом регистру и сређивању и чувању овако сређених повериљивих аката, могу радити само указна лица. Где је то могућно најбоље је, да те послове обавља само једно лице и то под личним надзором самога секретара. При овом раду одабирати оне сумњиве стране поданике, за које се не могу прибрати докази кривице, па их пртеривати из земље.

11. Да поред реченог регистра води и регистар војних бегунаца са свима податцима и назначењем места, одређеног им за живљење на територији округа, јер без тог регистра није могућно преко агената и војних власти водити надзор над њима.

12. Да води повериљиви протокол, у који ће се уводити сва акта и преписка, која се тиче обавештајне службе.

13. Да води књигу пријема новца, одређеног на повериљиве циљеве и издатаца, учињених на то.

14. Да лично чува речник шифара, сем ако то не узме на себе окружни начелник.

15. Да води књигу агената, поверилика и повериљивих људи, који нису у служби, али који из патриотизма или симпатија дају обавештења и у даном моменту хоће, да послуже обавештајној служби. Ту треба, да буду означене њихове тачне адресе, особине и зашта се могу употребити. Ова се књига има чувати исто као најстрожија повериљива акта и приликом предаје дужности новом секретару лично предати је њему у руке. Овоме је опет дужност, да се са агентима (детективима) и поверилицима лично дискретним путем упозна одмах, а са осталим повериљивим лицима што пре и да са њима одржава и даље везу на већ омогућен начин и да ту везу побољша.

16. Да прати месну штампу, те да буде у току поменутих догађаја, али и да контролише њезино писање и осматра, да ли писањем прелази границе, одређене законом.

7. ДУЖНОСТИ СРЕСКИХ НАЧЕЛНИКА.

Дужности среских начелника исте су као и секретара начелства окружног. Свим оним, чиме у погледу обавештајне службе руководи секретар начелства у округу, руководиће лично срески начелник у срезу, с том разликом, што ће он целокупни

рад на обавештајној служби изводити у договору са секретаром начелства окружног, као шефом те службе у целом округу. Он ће његове наредбе, које издаје у име начелника окружног, извршавати. Извештаје има слати окружном начелству, које ће их даље спроводити и разрађивати. Једино у случају хитне потребе обавештаваће и друге власти, али у исто време и начелство окружно тако, да и оно има обавештења и података о дотичном случају.

8. ГРАНИЧНИ КОМЕСАРИ.

Границу морају прећи сви они, који улазе у земљу као шпијуни, атентатори, комунистички и други антидржавни пропагатори, шпијунски курири са наредбама, писмима и новцем и т. д., а тако исто и изаћи из земље шпијунски агенти и пропагатори или њихови курири са извештајима, примињеним од поверилика у земљи. Али се тај писменисни саобраћај врши и двовласницима, па и обичним путницима, који под видом родбинских и пријатељских писама, по каткад и не знају, да служе шпијунским циљевима; осим тога врши се посредством жељезничких и паробродских службеника, нарочито оних на шлеповима и т. д. Други начин саобраћаја обавештајне службе врши се поштом, телелрафом и телефоном.

Као што се из свега овога види на пограничној полицији лежи највећа дужност, да све ово спречава и хвата и огромна одговорност, ако због њихове лабавости, недовољне рутине и вештине оваква лица проруц у земљу, или из земље неопажена или запажена, па пропуштена, измакну. Због овако тешке дужности и велике одговорности у пограничну службу треба слати врло вредне и потпуно оснапособљене полицајце. Зато сваки полицајац, који и поред тога, што сам осећа, да нема потребних особина за пограничну полицију, опет отиде у њу,

чини велики грех према својој отаџбини, јер јој тиме може створити врло велике штете. Способни пак полицајци треба да буду поносни, што им је поверијен један део одбране отаџбине, коју треба, да штите свом енергијом и способношћу својом.

Дакле, да би погранична полиција могла до краја испуњавати своје задатке, мора она у првом реду располагати са врло добним, исправним, вредним, енергичним и за њу способним чиновницима, а у другом (што је толико исто важно) добро уређеном и организованом обавештајном службом. Но поред тога њу морају свесрдно помагати и све пољицске, војне, царинске, жељезничке, паробродске и остale власти у земљи, јер без те помоћи она неће моћи давати резултате, који се од ње очекују. Да би за ту сарадњу придобили чиновнике и органе других струка и приватне личности, употребљиве и погодне за искоришћавање њезиних циљева, чиновници граничне полиције и њихови помоћници морају, како према публици, тако и према чиновницима и органима других струка, са којима долазе у додир, бити предсређљиви, љубазног опхођења и при решавању сваког појављеног питања у односу према њима тако рећи гипки, како никада не би изазвали њихову злу вољу према себи. При изрицању казне морају бити хладни и достојанствени као праве судије и у тај посао не уностити ни најмање личне освете. Само таквим поступцима стећи ће код свакога, с киме у додир дође искрено поштовање, а у исто време и њихову помоћ при вршењу своје толико корисне, важне и деликатне службе.

Толико о понашању, које много доприноси угледу, а нарочито интересима службе.

Успешно контролисање путника захтева испуњење следећих услова:

а) Да прелаз преко границе буде само на одређеним местима и при улазу на нашу територију и при излазу са ње. То има, да важи и за двовла-

снике имања, којима такође одредити место прелаза преко границе и време одласка на суседну територију као и време повратка отуда. Двовласницима, страним поданицима, треба одређивати време бављења на нашој територији, пут, којим до својих имања имају долазити са забраном кретања по околини.

б) Да се граница може прећи само са прописаним заграничним исправама, прописаним како за путнике, тако и за двовласнике. О свима прописима, које Министарство Унутрашњих Дела издаје у овом погледу треба, да буду обавештене обласне војне команде и пограничне војне власти.

в) Да се при преласку путника на самој граници као и при доласку у већа и важнија места са војног и политичког гледишта над њима и њиховим исправама врши контрола. У овоме послу војне власти по својим прописима пружају сарадњу полициским властима, те војне власти на важнијим тачкама прелаза границе и по већим местима (железничким и паробродским станицама) постављају и своје специјалне патроле од приодатих жандарма или одабранијих војника са задатком, да помажу дотичне полициске власти на контроли путника и да приме известан део рада око тога у правцу, који је потребан њиховом обавештајном официру. Где нема ових специјалних војних патрола, полициске власти треба, да састављају спискове придошлих путника и са податцима њихова кретања, да шаљу војном обавештајном органу.

Са гледишта одржавања државне безбедновости ове су дужности пограничне полиције:

1. Преглед путних заграничних исправа.
2. Спречавање бегства у иностранство војничима сталног кадра, официрима, оним лицима, која нису испунила своју обавезу према војсци као и свима војним обавезницима, кад за ове последње полиција добије специјалну наредбу.

3. Хватање и надлежној власти спровођење војних бегунаца, добеглих из других држава.

4. Хватање на граници оних лица, за која постоје потернице и свих лица, која се по закону морају ставити у превентивни притвор.

5. Спречавање приступа на нашу територију прогнаним лицима и онима, која су са полициског гледишта сумњива и којима ваља ускратити дојазак на нашу територију.

6. Спречавање ухода и шпијуна као и свију антидржавних пропагатора и агената дефетистичке пропаганде.

7. Сарадња при надзирању исељеништва.

8. Надзор над увозом и извозом оружја, муниције, експлозива и ратног материјала.

9. Надзор над хотелима, гостионицама, крчмама и свима јавним локалима на граници.

10. Чување државних граничних знакова.

11. Спровођење прописа о пријави и становашњу страних држављана.

12. Контролисање лица, која прелазе границу и у опште еруирање о свему, што има важности са гледишта државне полиције и извештавање о томе надлежним властима.

а) Преглед путних заграничних исправа и контрола лица, која прелазе границу.

Преглед путних исправа врши се ради контроле лица, која улазе и излазе из земље на тачкама, одређеним за саобраћај са иностранством. Та контрола овим путем има два циља: први, да нико не уђе у земљу без докумената о идентичности, која вреде за иностранство (загранични пасош, лесе-пасе и пасаван) и без знаља наших дипломатских надлештава на страни (визе пасоша) и други, да нико, за ким постоји потерница или забрана за прелаз границе не пређе преко границе у другу државу, или из друге државе у нашу државу, а да не

буде ухваћен или враћен са границе (на пр. обични криминални типови, шпијуни, атентатори, антидржавни агитатори, прогнана или врло сумњива лица и т. д.).

Како се издају пасоши и остале заграничне исправе, ко је надлежан за то, у каквој се форми те исправе издају, како оне изгледају и чијим визама оне морају бити снабдевене — показује Правилник, издат од стране Министарства Унутрашњих Дела од 19. октобра 1921. год. Пов. ЈБр.12244.

У земљу се морају пустити сви наши поданици, даље не само они, који имају пасош, а немају визу нашег Представништва на страни, већ и они, који ни самог пасоша немају, али имају неоспорног доказа, да су наши поданици. Од страних поданика, па ма имали и потпуно уредне путне исправе, не смеју се пустити у земљу они, за које постоје наредбе надлежних власти, да им се улаз забрани.

Из земље не сме се пустити нико, ко нема заграничну путну исправу онакву, каква је прописана као и они, за које постоје наредбе или захтеви судских, полициских и војних власти, да се дотично лице има притворити, или му забранити одлазак са територије наше државе.

Да би се ова контрола са успехом могла изводити, комесари и њихови органи морају свако лице при доласку на прелазну тачку забележити и одмах по својим регистрима прокотролисати, па ако саобраћај (време до поласка воза или другог подвоздног средства) дозвољава, да се то заврши пре одласка лица, и са пронађеним у регистру одмах како треба поступити, иначе телефоном или телеграмом у правцу његовог кретања јавити, како треба са дотичним поступити. Према онима, који желе отићи у иностранство, ту контролу безусловно извршити пре прелаза границе.

По списковима путника утврђивати, који чешће прелазе у суседну земљу, или отуда долазе, па на кога падне сумња праћењем његовог даљег кретања, средством органа у цивилу, или авизирањем полициских власти места, куда осумњичени одилази, испитивати циљ његовог доласка у нашу државу.

Са двовласницима поступити тачно, како је напред речено и на бављење страних поданика — двовласника на нашој територији обратити нарочиту пажњу, особито када се крећу, с киме се друже и какве разговоре са појединцима воде. Двовласници су обично поверилици власти оне државе, чији су саплеменици, те се њима дотична држава за разна погранична извиђања и агитације највише служи.

Приликом претреса сумњивих путника обратити велику пажњу на писане или штампане ствари, па и на оне, које су по своме наслову и садржини наивне природе, јер је најчешћи случај, да је између редова, или на празним странама хемиским мастилом или каквом киселином, па чак и пљувачком исписано какво писмо, податци или забелешке инкриминисане садржине (хемиска мастила се изазивају; једна јаким загревањем хартије са супротне стране, друга јодом и т. д., лимунска киселина лаким премазивањем сувог праха графита, најлакше саструганог графита из оловке, тим истим и пљувачком, а за обое се може употребити и изгорена хартија). Само све то треба употребљавати врло пажљиво, јер, ако се тим путем не може изазвати текст, а види се или се позитивно зна, да је нешто написано, треба послати тај предмет најближој полицијско-техничкој станици, да га она испита.

Други врло подесан начин преноса шпијунских података врши се писањем потребног текста на платну (обичном писаћом машином), које шпи-

јун или курир ушије између поставе и штофа на капуту или прслуку, у јаку капута, у појас панталона или у повијени крај ногавица, у амрелу, шупљем штапу, у ципелама, у коси женскиња и т. д. При претресу платно не одаје шуштање као хартија, па се не може тако лако осетити.

Има још доста начина тајног преношења преписке као у коферима са тајним преградама или са два дна, али су предња два најчешћа.

Претрес се по закону (с обзиром на данашњи Устав) може вршити само над лицима, противу којих има довољно основа сумње. Али најчешће приликом ревизије путника комесар нема прикупљене те основе, већ оцењује по самом држању (узбуђеност, бледило, освртање и зверање, па чак и дрхтање приликом приласка полициском органу ит.д.) сумњивост дотичног. Али то још није онај основ сумње, који је условно потребан, па да се може над њим вршити претрес. Тада се треба користити царинским прегледом над дотичним лицем, па му прегледати и све хартије, које се код њега или у његовим стварима налазе. Да би се царинским чиновницима могли служити и за претресе сумњивих лица морамо са њима стајати у добром односима, иначе они на позив полицијаца не морају вршити претресе.

Сем сумњиве преписке увек треба тражити и забрањене новине, брошуре, плакате, летке, пропагандистичке слике, фотографије, филмове, плоче, као и све такве ствари, које цензура није успела, да добије и забрани, али садрже инкриминисане изразе, или се види, да су намењене за какву антидржавну пропаганду.

б) Спречавање бегства војницима и војним обвезницима.

Војницима и подофицирима сталног кадра и активним официрима допуштено је путовање у и-

ностранство само по дозволи њихове команде. Таквим лицима не издаје се загранична путна исправа све дотле, док они не поднесу одобрење надлежне команде, да могу путовати ван граница наше државе. Власти, које су овлашћене, да могу издавати заграничне путне исправе, о томе морају водити строго рачуна.

Свако лице мушких пола у годинама војне обавезе, поред осталих докумената, приликом показивања заграничне путне исправе, мора поднети и доказа, да је испунило војну обавезу. Таква се лица са уредним заграничним путним исправама морају пропустити преко границе у иностранство све дотле, док комесар не добије специјалну наредбу, да се и за та лица има затворити граница (време мобилизације, рата, или каквог другог ванредног стања). У оваквом случају пропуштају се у иностранство само они војни обвезници, који имају на својој заграничној путној исправи, поред осталих прописних виза, и визу надлежне војне власти. У осталом, чим се изда наређење за мобилизацију, одмах се прописује и доставља поступак, по коме се све полициске власти у односу према путницима имају управљати.

в) Хапшење на граници оних лица, за које постоје потернице и свих лица, која се по законима морају ставити у превентивни притвор.

Први је услов за успешан рад, предвиђен у овој тачци, постојање добро сређених потерница. Потернице морају бити регистроване по картонском систему (карботека), тако, да сваки картон носи презиме и име са личним податцима и описом лица, за којим се трага и да ти картони буду сложени по строго азбучном реду. Само се овакав регистар може лако допуњавати и избацити имена ухваћених лица. Сваки чиновник или орган, који врши контролу путника, мора имати при себи књижницу,

у којој је по азбучном реду уписано свако лице, за којим је издата потерница са личним његовим описом. Ти се регистри морају чешће прочитавати, како би се боље запамтила имена и описи лица, која треба ухватити, јер сам начин личне контроле не даје увек времена за дugo разгледање у регистре. Регистри морају садржавати што тачнији опис траженог лица, а имати и фотографију сваког траженог само, ако је фотографију икако могуће добавити. Сумњива лица најчешће путују под лажним именом, те их је, контролишући имена, много теже ухватити, него, сравњујући описе пролазећих путника са онима, који се потерницом траже.

**г) Спречавање уласка на територију наше Државе изгнаним лицима и онима, која су са полициског гледишта сумњива и којима ваља ускратити до-
лазак на нашу територију.**

Изгнаници су она лица (страни поданици), која су каквим решењем или пресудом надлежних власти (а то су само судске или полициске) изгнана са територије наше државе за одређено време или на свагда. Поданици наше Краљевине не могу се из земље изгнati. Ако је неко лице изгнato за одређено у пресуди или решењу изрично назначено време, онда је дотичном лицу за то време забрањен приступ на нашу територију. А кад је неко лице прогнано за свагда са наше државне територије, онда се то лице по правилу више никад не сме враћати у нашу државу. Дужност је пограничних комесара, граничних трупа и жандармерије, да тако изгнаним лицима спречавају још на самој граници прелаз преко ње и са граничних тачака враћају их у државу, из које су покушали прећи код нас. Ово спречавање прелаза границе има, да траје, док и рок изгнанства, предвиђен одлуком надлежних власти.

Свима полициским властима дужност је, да свако изгнано лице, које је пре истека рока изгнан-

ства на неки начин дошло на нашу територију, ухвате и предају надлежним властима на кажњавање због повратка из изгнанства. Таква се лица поиздржано казни поново пртерују ван граница наше државе.

Погранични комесари морају имати списак изгнаних лица и то тако уређене, да врло брзо могу пронаћи име, које се тражи, ако постоји у списку. Најпрактичније је, да тај списак буде израђен на картонима ради лакшиг додавања или избаџивања имена.

Са политичког гледишта сматрају се сумњивим она лица, против којих има основа подозрења, али још нема доказа, да су у служби туђинске шпијунаже, да су страни антирдјавни, иридентистички и дефетистички агитатори или су позната као комунисте, терористе и анархисте.

И за ова сумњива лица сваки комесаријат мора, да има по картотетском систему строго азбучно сређен регистар (како се тај регистар ствара и како акта и потернице на основу њега слажу, речено је напред у одељку, који говори о дужностима секретара окружних начелстава), а сваки чиновник и орган комесарија увек уза се азбучни списак таквих лица. Ови се регистри и спискови безусловно морају водити и имати, јер се на памћење свију расписа не може нико потпуно ослонити, а за оно време, док путници — најбоље, да се изразимо — продефиљују поред чиновника и органа, ценећи по њиховом спољном изгледу и кретању, једва, да се може један од хиљаду сумњивих ухватити.

Ако је станица комесаријата или његова икспозитура удаљена који километар од границе најпрактичније је вршити прибирање података за контролу путника у само возу — броду, па до речене станице. Ако је могуће треба удесити, да за сваки путнички воз, пређе по један чиновник на станицу суседне државе и по прелазу воза на нашу страну,

да одмах приступи прегледу пасоса и попису лица. Тада списак треба одмах, чим воз — брод уђе у нашу станицу предати на преглед и сравњење са именима забележеним у картотеци. Дотле, док то не буде свршено, може се вршити само царински преглед путника, али се воз не сме пуштати даље, нити путници разилазити.

Ако суседна држава не би хтела наше чиновнике пуштати на своју територију, онда се мора удесити тако, да воз застане, чим пређе границу, како бе у њега ушли наши полициски чиновници и до полициске станице свршили пописе путника и ревизију путних исправа.

Од прелаза границе, па до полициске станице, апсолутно не сме бити ни једне возне станице или успореног кретања возова и искрцања путника.

Свака другојачија контрола у циљу хватања сумњивих лица илузорна је.

Осбиту пажњу треба обратити на теретне возове и бродове и њихове шлепове. Независно од возног особља суседне државе или у договору са њима овим возовима — бродовима, а нарочито шлеповима, многи се сумњивци неопажено увлаче у нашу земљу.

Све возно и бродско особље и послуга у спаваћим вагонима и у вагонима — ресторанима мора бити прописно легитимисано и легитимације снабдевене оверенцим фотографијама тако, да се сваки од њих при прелазу границе може легитимисати, а то легитимисање редовно вршити.

Двовласници морају безусловно бити снабдевени легитимацијама са утиснутом фотографијом.

Врло често на путне исправе, нарочито при визирању, ставља се тајни знак за доставу, да је лице, које се служи том исправом сумњиво и да на њега треба обратити пажњу. Тада се знак мења, или се увек доставља комесарима, да надзору такво лице и да јави коме треба, да продужи надзор над њим.

Одељење Државне Заштите Министарства Унутрашњих Дела прибира податке о сумњивим лицима у страним државама и у нашој држави, па те податке доставља полициским властима, а особито пограничним комесарима. На прибирању тих података свесрдно раде и војне власти и достављају их полициским властима.

То исто чине и наши људи на страни, па то морају радити и погранични комесари, који ће највећу пажњу посветити прибирању таквих података, служећи се при томе оним средствима, којима се, као што је напред опширније изнето, служи обавештајна служба, да би до својим циљева дошла.

д) Спречавање ухоћења (шипијунаже) и хватање ухода (шипијуна) као и свију антидржавних пропагатора, атентатора (на лица и објекте), терориста и агената дефетистичке пропаганде.

Циљ је страних држава:

1. Да се оријентишу о политичкој ситуацији код нас.

2. Да прикупљају податке о нашој војсци, њезиној организацији, формацији, распореду, јачини, саставу, квалитету, спреми, наоружању, духу, дисциплини, обуци, о утврђењима и другим војним објектима.

А оних држава, које су нам непријатељски расположене још и

3. Да нам нанесе материјалне штете, уништавају објект, тероришу становништво и

4. Да воде код нашег становништва и у војсци пропаганду у циљу проузроковања нереда и метежа; да, подржавајући антидржавне и дефетистичке елементе у земљи ометају њезину консолидацију, прибегавајући кадшто и најгрубљим средствима (комитској, борбеном акцији, терору и т. д.

Из овога се види, да су циљеви страних држава, нарочито оних, које су према нама непријатељски

расположене, веома разнолики, али ипак сви упућени, било на штету наших чисто војничких, било на штету општих државних интереса. С тога и мере, које се морају предузимати да се ово спречава, леже на полициским, војним и свима управним властима, те и рад на сужбијању свега овога мора бити заједнички и мора владати потпуна хармонија, како у раду свију власти, тако и свију органа.

Да би постигле своје циљеве стране државе се служе овим средствима:

1. Разним агентима, њиховим или другим нама страним поданицима, који живе на њиховој, нашој или чијој другој територији.

2. Агентима, нашим поданицима, које они придобијају из редова њима оданих људи (иридента) или из редова незадовољника, непатриота, а под добром платом, наградама, обећањима и разним бенефицијама.

3. Путницима, трговцима, насељеницима са наше територије, који живе у туђој држави, а имају родбинске или друге какве везе са нашим становницима, двовласницима, швреџерима и другима, па чак и оружаним бандама — комитским четама.

4. Нашим и страним плаћеним лицима или за њихове циљеве, најмљеном напом или страном штампом.

Познавајући циљ суседних држава, а нарочито оних непријатељски расположених према нама њихова средства, органе, који руководе овим пословима, њихове агенте, правце којима је упућен њихов рад, можи ће се, ако не потпуно уништити, а оно бар у многоме паралисати њихов штетан рад.

Специјалне прилике разних области наше државе, разних делова наше граничне зоне и начин акције суседне државе и т. д. толико су разнолике, даје тешко предвидети детаљна упутства контрамере, које би се могле у потпуности применити свуда, па да се дође до позитивних резултата. С тога је дуж-

ност окружних начелника, који су одговорни за ред и сигурност у округу, да у духу овог упута у споразуму са војним обласним командантима, а с обзиром на потребе и прилике, које владају на територији њихових округа, пропишу и предузму потребне мере и развију обавештајну службу тако, да у свако време они поред границе знају што тачније сваље суседне државе и сваку припрему противу наше земље и њезиних интереса, а сви и стање на целој подручној територији, како би увек били приправни, да евентуалностима благовремено изађу на сусрет са изгледом на повољне резултате.

Да би се ово постигло, потребно је поред осталых мера, које захтевају специјалне прилике дотичне области, још:

1. Да окружна начелства, срески начелници и погранични комесари буду у станој тесној вези са обласним и месним комендама, жандармериским и граничним командама. Ову везу удејити тако, да рад тече у хармонији, као у циљу узајамног брзог обавештавања, тако и узајамног потпомагања.

Мере, које се односе на спречавање шпијунаже, рада туђинских агената и штетних антидржавних елемената у земљи (али ван војске), припадају у првом реду полициским властима, али не искључују у томе рад војних власти, које и ако немају директног утицаја на ове послове, ипак су дужне, да не прекидно прате догађаје и њихов развој на својој области, како их догађаји не би изненадили.

Специјалне мере, које треба искључиво применити код војске, припадају искључиво војним властима. Дужност је међутим полиције да, све, што сазна, да се противу закона у самој војsci припрема извести надлежне војне власти, али, да се даље у то не меша, већ, да војsci остави расправу свега тога.

2. Да се предузму и примењују нарочите мере у погледу контроле путника и у погледу контроле странаца и сумњивих лица.

Изложено у овој другој тачци морају чинити све полициске власти у земљи, али највећи део дужности пада на граничну полицију т. ј. на граничне комесаре и граничне трупе.

Као што се из овога види, већина довде изнетих и прописаних дужности комесарима пограничних полиција, имају вршити и власти у унутрашњости, да би се што успешније дошло до циљева, изнених у овој д) тачци.

Има више начина, на који уходе, антидржавни пропагатори, атентатори и лица са сличним циљевима прелазе границу из суседних држава и улазе у нашу земљу.

1. Са исправним путним исправама под својим правим именом и на местима, одређеним за прелаз границе.

Ако је обавештајна служба наше државе добро организована и ако прве извештаје из добро обавештених и сигурних извора, и ако је регистар при комесаријату потпуно и добро срећен и при томе чиновници и органи врше поверену им службу онако, како је то напред прописано, врло би ретко које од оваквих лица могло ући у земљу, а да не буде опажено или ухваћено.

Свако такво лице, за које регистар пружа података, да је шпијун, антидржавни пропагатор или политички злочинац друге врсте, треба одмах најдетаљније претрести, имајући на уму раније изложена места, где се обично у стварима или оделу скривају преписке и зебелешке. По детаљном прегледу сваке стварчице, коју дотични носи са собом, или има при себи, одвојити све, што је писано или забележено ма на чему (рецимо на манџетни) као и сваку врсту оружја. Оружје је већ јак основ подозрења, а преписку треба најмарљивије прегледати, све са страних језима превести, ако је што шифровано натерати ухваћеног, да изда кључ шифре, па дешифровати. О свему овако нађеном известити од-

мах власт, која је издала наредбу или дала податке томе шпијуну, па га по исцпном саслушању предати власти надлежној за вођење даљње истраге. Овако поступати увек, ако специјално за то лице није друкчије наређено.

Сваки такав случај хватања доставити писменим путем Одлеђују Државне Заштите Министарства Унутрашњих Дела и војној власти, са којом дотични комесар своји у вези у погледу обавештајне службе као и окружног начелника, на чијој се територији комесаријат налази.

Уз извештај Министарству ће се доставити и препис саслушања ухваћеног шпијуна.

2. Уходе, антидржавни пропагатори и т. д. прелазе границу и долазе код нас са путним исправама, исправним са формалне стране, али под лажним именима.

И лица са лажним именима, али снабдевена оваквим путним исправама, обично прелазе границу на местима, одређеним за прелаз путника.

За идентификовање ових лица треба се служити описима, који су прет ога пружени комесару.

3. Трећи начин, на који оваква лица прелазе границу, врши се фалсификованим путним исправама или визама. Хватање фалсификата и лица, које се служ таквом лажном исправом, врши се помоћу већ достављених знакова, по којима се види разлика између оригиналне и лажне исправе.

4. Да би се овим лицима ушло у траг, мора се обратити пажња и на она места на граници, где прелази границе нису дозвољени, пошто она обично прелазе на тајним и непознатим местима.

Како би се овим прелазима доскочило треба најмарљивије прикуљати податке, на којима се тачкама најчешће то пребацивање врши као и на којима најчешће прелазе шверцери робе. На те тачке треба обратити највећу пажњу и тамо с времена на време постављати заседе, па ће бити успеха.

Хватање оваквих лица јако ће олакшати поверијик, кога сваки комесаријат, треба, да има по могоћству међу туђинским агентима, који ради при каквој обавештајној секцији или при полицији у близини границе суседне државе, или, ако је оваквог поред свега труда и вештине апсолутно немогуће придобити (међу Мађарима лакше иде, јер су особито похлепни на новац), онда поверионике треба прибављати међу становницима, који живе у пограничним местима, а нарочито у онима, у којима су седишта пограничне полиције суседне земље, као и у онима, где су обавештајне војне секције суседне државе. Ти поверионици треба у главном, да сазнају и достављају: који су агенти и обавештајни органи у суседној држави и време, кад ће они покушати, да пређу границу и уђу у нашу земљу, као и место где ће прећи, или бар име и опис, или место прелаза и опис.

Све мере, које су прописане за преглед путних исправа и контролу путника, имају се тачно испуњавати, јер су то радње, које припомажу хватању ухода и сличних лица.

Као што је већ напред споменуто Оделење Државне Заштите прибира преко полициског власти у земљи, а добавља и из других држава податке о шпијунима и другим опасним лицима, паза њих издаје потерице. Све те потерице морају бити срећене исто онако, како је то прописано за сумњива лица у опште а у целином регистру чиновника и агената треба, да буду маркантније обележена од осталих имена, која означују сумњива лица.

Ако је пак у потерицу стављено, да на тог шпијуна треба мотрити, значи, да немаово довољног доказа за његове кривичне радње, да би га могао осудити. У таквом случају помоћу агената и детектива треба неопажено мотрити на његово даље путовање, кретање, везе и рад; изналазити начине на које ће се сазнавати његови разговори са лицима, са којима

долази у додир па тек, кад се из свега тога види, да има довољно основа за вођење редовне истраге и да ће бити успеха, приступити претресу над њим, његовим стварима као и над његовим саучесницима предати надлежној власти за вођење редовне кривичне истраге.

Б) ПОСТУПАК СА СТРАНИМ ВОЈНИМ БЕГУНЦИМА.

а) Опште одредбе.

Како се врло често може десити, да се под војним бегунцима намерно протуре или убаџе у нашу земљу туђински агенти, изаслани у циљу сазнања политичких или војних прилика код нас, а кад што и у циљу дефетистичке или друге антидржавне пропаганде и акције, то је потребно, да се на стране војне бегунце обрати нарочита пажња и према њима предузму све мере као и према осталим сумњивим лицима. Ово чинити бар за извесно краће или дуже време, док се не стекне уверење о њиховој исправности.

У томе погледу нарочито се не сме имати поверења према војним бегунцима оних суседних држава, које су до сада дале јасног доказа свог непријатељског расположења према нама.

Надзор над страним војним бегунцима мора бити непрекидан, почев од тренутка његовог прелаза преко границе, па за све време бављења на нашој територији. Суштина целокупног рада око контроле мора се заснивати на томе, да се у свако доба зна тачно, где се који од војних бегунаца налази, шта ради, с ким се дружи и дописује.

Директни надзор над војним бегунцима вршиће полициске власти, чија се надлежност распостира над местом, одређеним за стално станововање дотичног бегуница. Војно-територијалне команде воде брижљиву евиденцију свију туђинских војних бегунаца,

којима је одређено место становања на њиховој територији. Оне не врше контролу над војним бегунцима, али им је дато право, да пазе и на рад полицискоге власти у погледу њиховога надзора над војним бегунцима.

б) Пријем, саслушања, распоређивања и даљи поступак са страним војним бегунцима.

Погранична стража, на коју нађе страни војни бегунац, дужна је, да га одмах разоружа, детаљно претресе и одузме сваки ма и најмањи докуменат, све хартије, писма, карте, скице, фотографије и у оштре све хартије, па са сачињеним списком свега одузетог има, да га спроведе граничном комесару, у чији гранични сектор спада тачка прелаза дотичног војног бегунца. Граничном комесару је дужност, да бегунца саслуша у првом реду и циљу идентификације, а затим и о томе, да ли је поред бегства из војске учинио и какво друго дело, кажњиво по законима његове државе. После овога треба бегунца испитати о узроцима његовог бегства, а по том о свему, што зна о организацији обавештајне службе у његовој отаџбини и о лицима, која зна, да су органи обавештајне службе. По свршеном саслушању бегунца под сигурном стражом, а са оригиналним саслушањем и свима нађеним документима и хартијама, чији препис за себе задржати, спровести најближеје војној власти, односно њезином обавештајном одељењу, са којим дотични комесар стоји и иначе у непосредној вези. У спроводном акту, којим се упућује бегунац, тачно описати околности, под којим се дотични на граници предао или био ухваћен, нарочито нагласити, ако је што на њему примећено као сумњиво. Оружје, одузето од бегунца не слати, већ то учинити накнадно и послати га оној окружној команди (пуковској), на чију је територију бегунац прешао.

На војне бегунце, који би изгледали сумњиви, обратити јачу пажњу, а за спровод користити споредније путеве или ноћне возове, ако се може спроводити возом.

По постојећој наредби Господина Министра Војске и Морнарице војни бегунци распоређују се ради становања и живљења овако:

Из Грчке: Врбаској Дивизијској Области.

Из Бугарске: Врбаској Дивизијској Области.

Из Румуније: Босанској Дивизијској Области.

Из Мађарске и оних држава, које не граниче са нама: Шумадијској Дивизијској Области.

Из Аустрије: Шумадијској Дивизијској Области.

Из Италије: Дринској Дивизијској Области.

Из Албаније: Дринској Дивизијској Области.

Али полициске власти не спроводе војне бегунце директно Командама наведених Дивизијских Области, већ, као што је надпред наведено, најближим војним властима, које после врше даље спровођење или издају наредбе, где ће се спровести.

Ако би који страни војни бегунац промакао неопажено преко границе и продро у унутрашњост земље и тамо био ухваћен, полициске власти ће према њему поступати онако, како је то напред прописано и за граничне комесаре.

в) Надзор над војним бегунцима.

Кад се војни бегунац спроведе у одређено му место становања, онда дужност надзора, који се има водити над њим, прелази у руке полицискоге власти. С тога полициске власти морају водити списак војних бегунаца, у који се имају уводити сви податци бегунаца и то: које је државе војне бегунац, чин и звање, одакле је, занимање у грађанству, година и место рођења, место надлежности, лични опис, датум, кад је пребегао границу, место прелаза, дан, кад је спроведен, је ли исправан или сумњив. Приликом надзора избегавати ослањање само на оп-

штитинске власти и на њих бацати пуну одговорност за евентуалне случајеве, као што су врло многе власти радиле, јер се одговорном лицу неће узимати за извиђање позивање на немарност општинских судова у погледу надзора, већ преко чиновника и органа стално надзор вршити, и принуђавати и општинске судове (жандармериске станице), да то исто ревносно врше.

Надзор над страним војним бегунцима морају вршити они полициски чиновници и органи, којима је стављено у дужност да воде надзор над сумњивим лицима у опшите. Овај надзор мора бити исти онакав, какав је прописан и према сумњивим лицима.

У прво време надзор мора бити врло строг. Доцније и то после дужег контролисања дружења, разговора, састајања и дописивања дотичног бегунца и кад цео тај рад пружи доказа и власт стекне стварно убеђење о исправном и коректном владању његовом, те се мере могу постепено ублажавати. Ова строгост надзора има се примењивати нарочито над војним бегунцима оних држава, које су према нама непријатељски расположене. Такве бегунце, а нарочито: мађарске, бугарске и италијанске треба држати у мањим местима и најстројије им забранити премештање из једног места у друго као и путовање, па чим се примети њихово некоректно држање, поднети предлог, да се пребаце у коју другу државу. Само при оваквом поступку бити веома обазрив, нарочито у погледу италијанских војних бегунаца, те да тај поступак остане у тајности и специјално пазити, да за то не сезнају њихови дипломатски и конзуларни представници.

Поред тога, ако наступи сличан случај и са којим од бегунаца друге које државе, не треба у овоме пренаглити, већ се руководити истим принципима, који су изнети у одељку о поступку са сумњивим личностима. Полициске власти треба претходно не само, да прибаве потребне доказе о самом некорект-

ном држању дотичног војног бегуница, него још и да сазнају, с киме одржава везе од наших становника и отуда развију ислеђење, имајући на уму, да ту можда постоји читава организација, па тек, кад се све, што треба извиди и ако извиђање да позитивне резултате, окривљене предати суду, а ако ни за кога, па ни за дотичног војног бегуница нема доказа кривичне радње, али основ подозрења остане, бегуница прогнати из земље.

У циљу лакше контроле страних бегунаца и да би им се спречио сваки штетни рад, нарочито онима, који су са извесном намером дошли у нашу земљу, полициске власти дужне су стално контролисати, да се ни један од страних војних бегунаца не креће никде из тога места без претходног одобрења надлежне полициске власти. Тек у доцније доба и то, кад више власти дозволе т. ј. кад се стекне уверење о његовој потпуној исправности, онда му се може допустити, да се и без дозволе може удаљавати и путовати.

Стални премештај из места у место може одобрити само дотична обласна Дивизија, на чију је територију бегунац био упућен.

С тога ће полициске власти молбе појединих бегунаца, који би желели, да се преместе у друго место, достављати увек са својим мишљењем дотичној Пуковској Команди, а ова ће спроводити својој Дивизијској Команди на решење.

Исто тако у циљу јаче и лакше евиденције страних војних бегунаца месне полициске власти, које буду имале, да воде непосредан надзор над њима, дужне су, да сваку промену, која би наступила код кога од војних бегунаца услед смрти, премештаја, бегства и т. д. одмах достављају дотичној Пуковској Окружној Команди, на чијој се територији налазе.

И поред тога прописано је као дужност и Пуковским Окружним Командама, да се преко полициских органа чешће уверавају, да ли се и како води

надзор над војним бегунцима и какво је држање и понашање тих војних бегунаца и да ли су стално у одређеном им mestу. Ако не водеовољан надзор над војним бегунцима полициске власти према оваквој дужности, стављеној Окружној Команди, могу одговарати по њеној достави.

В) ПОВЕРЕНИЦИ.

1. Врсте поверилика.

Обавештајна служба као и њезини резултати базирају у првом реду на личном осматрању, но ако то осматрање не даје оне резултате, који су потребни, онда се могу извештаји и податци прибављати и путем поверилика — агената.

За поверилике — агенте у принципу треба узимати само она лица, која су потпуно поуздана, извежбана и која имају особине, изложене у одељку А. под 3. тач. 4 а., б. и в., и т. д.).

Поверилика има више врста:

1. Поверилици. — То су она лица, која сарађују на обавешт. служби, прибрају и достављају податке без неких нарочитих награда. Она то чине из осведочења патриотских осећаја или из личне амбиције. Таква се лица могу наћи међу нашим грађанима, угледним трговацима, бакарима, трговачким путницима, глумцима, студентима и т. д., који често путују у иностранство и одржавају сталне везе са нама оданим људима или са својим рођацима, или са људима кад год и од јачег утицаја с оне стране границе, затим међу избеглицама, пребеглим на нашу страну а које имају везе с оне стране границе, међу двовласницима као и међу нашим сународницима у опште, који стално живе ван наше земље.

Сва ова лица сарађују на обавештајној служби добровољно и без нарочитих награда, али ову новчану помоћ не треба буквально схватити, јер ће се на пр. за путовање, које би било извршено једино

по нашем наређењу, морати учинити и признati известни трошкови, а нарочито сиромашнијим људима, ћаџима, уметницима и т. д.

Природно је, да ће се ова лица, а особито богатији и угледнији људи моћи употребљавати само за оне послове, при којима се они сами неће морати лично експонирати, па према томе њима се неће поверавати опасније задаће као ни специјалне мисије, које не би могли свршити поред својих редовних послова. Истина, међу млађим, одушевљеним људима наћи ће се и таквих, који ће се моћи употребити и за најделикатније задаће и најопасније улоге, али тада треба у првом реду имати на уму, да ли сам циљ стоји у сразмери са жртвама, које би се евентуално имале поднети.

За те специјалне задаће, које су у вези са већим непријатностима и опасностима, употребљавују се:

2. Агенти: — То су нарочито плаћена лица, која искључиво живе од ове награде и која се одају овој служби из пасије, освете, огорчења и т. д.

Поверилици и егенти, одређени за спољну обавештајну службу, могу бити:

а) Стални, који стално бораве у центрима суседних држава.

б) Путујући, који живе на нашој територији и само према потреби иду на пут.

3. Детективи. — Ово су такође плаћена лица, која се употребљавају само за унутрашњу обавештајну службу.

2. Избор, пријем и принадлежности (награде) поверилика — агената.

Поверилике у принципу треба бирати међу угледним људима, који се овој служби одају из чистог патриотизма, из љубави према општој ствари и који су у стању, да поверили им мисију очувају у потпуној тајности. Ово последње особито имати на уму, јер део рад организација, па према томе и ре-

зултати обавештајне службе базирају на принципима поверљивости и потпуне тајности.

Овде ваља имати на уму и принцип највеће штедње, па се што више користити бесплатним услугама, а особито угледнијих и богатијих људи, који нам углед својих трговачких, пријатељских, родбинских и др. веза у иностранству могу врло корисно послужити. Није ли то могуће, онда се морају узети у службу нарочита лица (агенти, детективи), која ће добивати извесне награде.

Поверионици или агенти, који се шаљу у иностранство, треба по могућности, да говоре што више језика, али безусловно језик оне земље, у коју се уцућују.

При избору агената ваља пак специјално водити рачуна о следећем:

Да су одважни, умешни, да познају овај посао, да су природно интелигенти, да су хладни и лукави, како би се у свакој неприлици могли лако довити и снаћи, да ствари зрело расуђују и да на основу онога, што виде и чују, доносе брзе, али правилне и тачне закључке.

Агенти су већином људи, који олако узимају своју службу и врше ју као из неког спорта, а осим тога, што је врло важно, међу њима се може наћи људи, који су способни, да врше двострану службу (овде имати на уму специјално туђинске елементе у нашој земљи, који су још у великој мери непомирљиви према данашњем стању и за које се са позитивношћу може тврдити, да су апсолутно неповерљиви и несигурни, ако је у питању рад противу државе њихових супародника), па с тога према њима ваља бити веома опрезан и неповерљив све дотле, док се у више прилика не документује њихова поверљивост и исправност.

С тога за агенте са сталном платом узимати само она лица, за која се има потпуно вере о њиховој поузданости, оданости послу и нашој општој ствари

као и о њиховој умешности и познавању ове врсте послова.

Каква ће и колика бити награда агената зависи колико од органа, који руководи обавештајном службом, толико и од ваљаности самог агента као и од важности њихових извештаја. Препоручује се пре пријема агента регулисати с њиме сва питања око принадлежности. При овоме бити штедљив, али не опет у толикој мери, да се пропусти који моменат, који би могао дати каквих важнијих извештаја и докумената. Ново-примљене агенте за њихове прве радове боље награђивати, како би се подстrekли на што бољи и истрајнији рад и одмах их опрезно упозорити на празнице у извештајима и раду, како би у будуће имали то на уму.

Поверионицима међу тим никада не обећавати оно, што се не може испунити. Ако је за награду потребан пристанак претпостављене власти, а поверионик није за одбацање, одда ствар вешто одгађаги до решења, а решење убрзати. Овако поступити нарочито при понудама врло велике важности (акциони план иридентистичких организација, терористичка акција било на истакнутије личности, било на важније државне објекте, препади комитских чета и т. д.), за што треба већа сума, него са којом дотични орган располаже.

Поверионицима — агентима не давати никада никакве писмене обавезе и обећања и при пријему нагласити им, да се при свом раду у иностранству не надају никаквој помоћи ни заштити у случају, да дођу у какву неприлику или опасност. Истина неће се допустити, да ти људи пропадну, али ће им та заштита бити пружена само као нашим грађнима, а не као поверионицима.

У специјалним случајевима, када се ради о врло важној ствари, или, када је потребно, да се ухвате непосредне везе и дође у лични додир са појединим угледнијим, нама наклоњеним људима у суседству,

могу се употребити и поједини обавештајни чиновници, али њихов пут мора остати у највећој тајности. Они у том случају иду са лажним исправама под видом трговачких агената, трговаца и т. д. Потребно је само, да се дотични чиновник пре одласка детаљно оријентише о професији, коју ће представљати, како се не би чиме одао.

За унутрашњу службу могу се кад год употребити врло корисно и преобучени жандарми, а тако исто и за повериличку службу у самој земљи и сва она лица, која су потпуно одана нашој држави и општој ствари.

3. Рад са поверицима — агентима при спољној обавештајној служби.

1. Рад пре упућивања.

Пре него што се агент (повериник) упути у иностранство потребно је, да му се даду нужна упутства. Та упутства дати само у општим пртама, али ипак толико јасна, да агент — повериник тачно зна, шта треба, да постигне и какве извештаје, да дојесе. Изузетно, ако прилике захтевају, поверионику ће се морати дати не само одређен циљ, него показати му пут и начин којим ће најлакше до тог циља доћи.

Упутства давати смотрено и нарочито пазити, да се план, наше стање, па ни сама намера не ода. Агенте упућивати у већини случајева на самосталан рад. Ако је баш неминовна потреба, да се састане с којим од повериника у иностранству, онда му изричito наредити, да својим поступцима апсолутно не сме одати дотично лице. Иначе у начелу агентима не давати адресе повериника на страни. Са поверицима на сртани одржавати везе само преко повериника са наше територије или преко других сигурних лица, која ће усмено примити сва обавештења,

а са агентима се само изузетно послужити, па баш и да су дуже времена у нашој служби.

Поверицима, а нарочито агентима, обавештајни чиновник не сме никада давати обавештења о свом раду и везама као ни адресе других агената ни обавештења о раду других агената.

2. Упућивање повериника — агената, поступак при одласку и повратку.

Обавештајни чиновник дужан је пре упућивања повериника у иностранство, а нарочито агената, снабдети их исправним путним исправама и у случају какве потешкоће сам ту ствар узети на себе. У случају потребе, да се агенту — поверионику омогући прелаз преко границе на оном месту, где се иначе не врши редован саобраћај, може му се дати какав писмени докуменат, али тај не сме носити никакав службени тип, ни облик објаве — легитимације. За те случајеве најбоље је установити извесне знакове, који ће бити довољан доказ граничном органу, да се дотично лице шаље у повериличкој служби. Но ни у овом случају тај се писмени докуменат има при прелазу границе одузети од од повериника — агента и вратити оном обавештајном органу, који га је издао.

Често пута биће такође потребно, да се агенти упућују под лажним именом, па је сам обавештајни чиновник дужан, да им такве исправе прибави. Сам агент у томе случају мора бити врло предострежан и све уклонити од себе, што би изазвало сумњу или очито доказало његово лажно име (треба, да има лажне визиткарте, лажне монограме на рубљу, батажу и т. д.).

Ако се агент — повериник враћа ван места редовног саобраћаја, дотични обавештајни орган, који га је упутио, биће дужан, да са граничним властима

проверљивим путем уговори знаке, по којима ће га лако препознати.

3. Рад поверилика — агената у иностранству.

Агенти — повереници морају се старати, да свој задатак у целости изведу, или, ако иду без специјалног задатка, да прибаве што више података. При извршењу свог задатка и при прикупљању података агент — поверилик мора се старати, да по могућности све сам лично види, чује или сазна, а што мање, да пита. Ако је баш прнућен, до кога пита, онда то чини без сведока и тако, да дотични апсолутно не примети, шта агент тиме циља и шта га нарочито интересује. У томе случају најбоље је, да се обрати неколицини и да од сваког сазна по нешто, што му треба. Потребно је, а често пута и врло корисно, да се увуче у каква, нарочито угледнија мушка или женска друштва, где ће увек моћи сазнати важних ствари. Често пута моћи ће и од саме деце што год сазнати.

Да би успешније извео свој задатак поверилик — агент мора бити до најмањих ситница упознат са током догађаја дотичне земље, па с тога мора: правојним установама, читати званична и приватна салитичке брошуре, знати натписе на грађанским и војним установама, читати званична и приватна саопштења по ходницима истих, из којих се такође може прибавити важних података, прелиставати и читати адресе трговачке књиге, списак телефонских претплатника, знати ред војње железницама и паробродовима, читати календаре (државне), у којима може наћи доста података о саобраћају, поштанско-телеграфској вези, војној снази дотичне државе и т. д., пресуствовати зборовима, скуповима и демонстрацијама свију партија, где ће најбоље моћи оценити и добити праву слику о расположењу маса, присуствовали даље код свих војних парада, смотра и т. д. — једном речи поверилици — агенти морају

искористити сваку прилику и употребити сва могућа средства, да што више сазнају.

Њихов рад треба у првом реду, даје упућен у циљу сазнавања унутрашњих и спољних прилика у земљи, дакле политичке ситуације, а затим и у прикупљању чисто војничких података.

Успех рада поверилика — агената зависи, колико од њихове способности, толико и од оног, који руководи њиховом службом. Сваки обавештајни орган, па и онај најнижи, треба, да тежи, да се дође у свакој прилици до што тачнијих и детаљнијих података. При овоме раду имати пак увек на уму, да је цео овај упут строго поверилиниве природе и да он мора остати за поверилике — агенете апсолутна тајна. Зато при давању задатака поверилицима — агентима као и при испитивању повериљивих лица, бегунаца, кордонопреступника и т. д. никада не одати оно, што нас интересује. Како ће се поступати у оваквим случајевима зависи то од увиђавности, вештине и интелигенције дотичног обавештајног органа.

Од поверилика — агената тражити, да поклоне пажњу свему, али специјално следећем:

1. Да прате и сазнају трагове и путеве шпијунаже суседне земље; да дознају имена оних, који руководе шпијунажом, канале на граници, преко којих иду поверилици и с киме стоје у вези на најшој територији.

2. Да сазнају центре и филијале организација (грађанских, комунистичких и војних), које раде противу интереса наше државе, чланове њихове, на који начин и где убалују дефетистичку литературу, лица с наше територије, која одржавају везе са том организацијом, коју финансира, да ли постоји са знањем дотичне државе или не и т. д.

Шта још све спада у специјалну дужност поверилика — агената може се најбоље видети из одељка А. тач. 1.

4. Одржавање везе са поверицима — агентима.

Ради сигурније и брже везе са поверицима — агентима, потребно је не само у опште регулисати пут и начин саобраћаја, него то специјално регулисати и у односу на сваког појединог од њих. Писмени саобраћај може се одржавати, ако су ствари мање важне, а ако су ствари хитне, онда путем телеграфа и то по могућности шифром или појединим изразима, установљеним по претходном споразуму са сваким повериником. За важније ствари, које нису тако хитне, употребљавају се новине или књиге са избушеним словима, која треба читати, за тм писма шифрирана или писана невидљивим мастилом и то или цело или, што је још боље, ако се између редова обичног писма употреби невидљиво мастило и т. д. У обичној преписци са поверицима избегавати писма, писана руком, већ писати их машином и то под псеудонимом.

У осталом све ово зависи од прилика као и од увиђивности самог агента и органа, с којим он стоји у вези. Потребно је једино, да се претходно са агентом утврди начин дописивања, како после не би било потешкоћа.

Агенти, а нарочито стални поверици треба, да се јављају што чешће, разуме се увек под псеудонимом.

Поред начина саобраћаја потребно је такође са сваким агентом, а нарочито сталним повериником, утврдити тачно и пут, којим ће ићи тај саобраћај у оба правца. Ово је нарочито важно, ако писма иду поштом. Директна преписка између обавештајних органа и њихових повериника нити се може, а нити сме одржавати. С тога наћи напе поуздане људе, преко којих ће се водити преписка, како не би иста код надлежних органа у суседној држави изазвала ма и најмању сумњу.

Поверици при слању својих извештаја морају, да пазе на ово:

1. Да сваки извештај нумеришу, како би се знало, да ли су сви извештаји примљени.

2. У извештају назначити: време запажања, да ли је запажање лично, те према томе сигурно, или је из поузданог извора, те према томе вероватно, или је најзад из извора, који се не да контролисати, па према томе негисурно.

3. У извештају назначити, шта је у истини (стварно) запазио, шта од прилике, а шта је опет његова комбинација или экључак.. комбинације и закључке међу тим повериник треба, да у правилу избегава. Његово је, да констатује догађаје, а стварање комбинација и закључака треба, да препусти својим надлежним органима.

Пошто поверици могу, да јаве што погрешно, па чак и тенденциозно, то сваки њихов извештај проверити, јер само извештаји, потврђени са вишем страна могу се узети као сигурни.

5. Понашање повериника — агената у иностранству.

Повериник — агент на страни мора бити у опште добро образован и не сме се ником поверивати. Мора избегавати прекомерно пиће, коцку, љубавне везе и у опште све, што би га могло одати. Код себе не сме имати никаквих бележака, скрипа, карата и т. д. Ако ипак нешто мора забележити, онда то учинити у тајном писму или шифровано, али белешку удржати увек сакривену као у постави одела, обуће и т. д. По потреби повериник треба, да сва писмена наређења и документа одмах уништи. У овом погледу он у опште мора тако поступати као да ће сваког момента бити ухваћен и претресен.

Састанци његови са лицима, којима има што, да испоручи или од којих има што, да прими, морају бити тајни и скривени. С тога треба, да му је стан засебан и да има споредан улаз. Станује ли у хотелу

или у кући са више партaja, онда треба, да се чува портира, суседа, келнера, писмоноша и т. д. и да с њима долази у што мању везу и да их што мање пита и од њих тражи обавештења. Зато је потребно, да се још пре одласка тачно информише о приликама, обичајима, животу, прописима за вожњу, за пријављивање, визирање пасоша и т. д. у земљи или месту, куда је упућен. Агент треба уједно, да увек има при себи своје исправе. Да не би пао у очи својим беспосличењем, агент треба, да се лати ма и привидно каквог посла, али тај треба макар, да у неколико разуме. Попуштање као и одело мора му бити у сагласности са професијом под видом које путује.

Новац такође често пута може агенту послужити као средство за прибављање података, али се ипак мора чувати раскалашне трошње, јер се тиме изазива у првом реду сумња. Нова познанства нека чини од користи и које га у случају потребе могу заштитити. Да дође до што важнијих и сигурнијих података агент треба, да ступи у познанство и везе са чиновницима појединих Министарстава и надлежава, или, ако му је то немогуће, онда са особљем, које је код њих на служби и ради исте послове, који засецaju у општа политичка и војна питања. Треба покушати, но разуме се, врло смотрено, да се које од ових лица подкупи и придобије за наш рад.

Да не би на себе привукао пажњу, агент на свом путу у иностранство треба увек, да се држи оних путева, којим иде и остали свет и да се губи у гомили, како не би имао непријаности. Једино у случају, ако се податци прибирају из непосредне близине на граници или треба доћи у везу са којим од ближих поверилика онда се агенти могу прећи и на тачкама, где нема редовног саобраћаја. У томе случају пак мора агент пазити не само, да не буде ухваћен, него у опште ни примећен.

У случају, да агент буде ухваћен или дође у опасност ни у ком случају не сме се одати, као ни

органе, који су га послали, ни циљ, због кога је послан.

6. Повратак поверилика — агента.

Као и при одласку, тако и при повратку агенти треба, да употребе пут, којим тече редован саобраћај. Буду ли принуђени, да пређу на коме споредном месту, онда то учинити најсмотреније, како их не би ухватиле туђинске пограничне власти.

Ако поверилик наиђе при повратку на тешкоће код надлежних граничних власти, онда мора дисcretно, да се повери старешини (пограничном комесару, официру), изјављујући коме обавештајном органу има, да се упути, али о свом путу и задатку не сме давати никаква обавештења. Погранични органи спроводе овог поверилика — агента до органа, кога је он означио, а ако је овај сувише далеко, онда до оног обавештајног органа, с којим и иначе стоје у сталној вези. Овај ће одмах све хитније и важније ствари доставити органу, који је поверилика упутио, а самог поверилика срвовести му накнадно.

Да се олакша повратак поверилика — агента у земљу, а нарочито оних, које шаљу погранични обавештајни органи, биће врло корисно, да се између њих и граничних власти установи извесни знаци за ове поверилике, по којима ће их пограничне власти лако распознати. Те знакове треба само чешће мењати или специјално утврђивати за поједине агенте (потпуно сигурне), јер би иначе могло бити злоупотреба, нарочито од оних, који су у двостраној служби. Најбоље је међу тим, да се граничним властима пошаље фотографија поверилика или његов детаљни лични опис.

При избору и пријему детективи треба се руководити истим начелима као и при пријему агената. Детектив такође мора бити умешан, оштроуман, спреман, хладан и храбар.

Рад обавештајних органа са детективима почива на истој основи као и рад са агентима. Пошто је рад детектива у многом сличан са радом и поступком агената, то њихов рад, треба да се оснива на истим начелима, која су напред већ изложена.

Детаљан поступак и рад детектива зависи од специјалних прилика, које могу бити многобројне и разноврсне, а резултат рада зависи, колико од датих му упутстава, толико још више од његове личне увиђавности и умешности.

Резултат у раду, разуме се, није постигнут, ако је ухваћено које сумњиво лице, већ треба настојати, да се открије цела организација и остали саучесници сумњивог лица. Да ово постигне, детектив мора осумњичено лице стално, али врло смотрено, држати на оку, пазити с киме се састаје, где и када, постарати се, да сам уђе у то друштво или да пропусти кога од својих људи, затим мора обратити пажњу на преписку осумњиченог, сазнати ко му писма шаље, одакле, ко их прима, ко осумњиченом носи писма на пошту и на чију адресу, да ли прима новац са стране, одакле, од кога и у којој суми, а такође обратити пажњу и на лица, код којих осумњичени седи, на суседе и т. д.

Када се све ово сврши и кад се прибаве потребни податци не само о дотичном лицу, већ и о осталима, која раде у истом правцу, даље тек онда, кад се приберу потребни основи подозрења, могу се предузети законске мере (хапшење, претрес, претеривање и т. д.).

Детективима у њиховој служби биће од особите користи и помоћи напред поменута картотека, у коју треба, да уђе свако сумњиво лице и у којој ће они наћи све новости, догађаје, промене и т. д. које су у вези са именом тога лица.

Само при овоме пазити, да се ствар не пренагли, јер сваки прерани поступак ствар ће скоро увек отежати, а често пута и потпуно омести. Шпијуни су

обично врло лукави и довитљиви људи, па ће или утећи, или баш, ако се и ухвате, мораће се пустити из недостатака доказа.

Детективи су нарочито дужни, да стално прате рад и кретање лица, која су у служби туђе државе и о сваком њиховом путу по нашој земљи морају извештавати обавештајне органе, како би била под трајном контролом. Ако та лица одлазе у иностранство, известити онда и пограничне обавештајне органе, како би ови о потребним обавестили наше пограничне власти, а и како би се на рад ових лица мотрили и у иностранству преко наших повериеника.

У сваком пак случају детективи су дужни прибављати што јаче доказе о неисправном раду и држању појединог сумњивог лица, како би се према њему могле предузети законске мере. С тога морају они о свему што год сазнају, извештавати одмах своје надлежне обавештајне органе, како се не би евентуално пропустио ни један моменат, који би могао самој ствари шкодити или ју потпуно омести.

Јуо. бр.
37724